

Justitiedepartementet

103 33 STOCKHOLM

Redovisning av användningen av vissa hemliga tvångsmedel under 2017

Denna rapport har tagits fram av Åklagarmyndigheten i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Tullverket och Säkerhetspolisen. I en bilaga till rapporten har Polismyndigheten och Tullverket redovisat respektive myndighets användning av hemliga tvångsmedel med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

1. Regeringsuppdraget

Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel har lämnats till regeringen varje år sedan 1997. Det ursprungliga uppdraget har vid flera tillfällen ändrats. Den senaste lydelsen framgår av regeringens beslut den 17 december 2015 (Ju2015/04549/Å).

I beslutet anges att Åklagarmyndigheten, i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten och Tullverket utifrån respektive myndighets ansvarsområde, till regeringen ska lämna en gemensam redogörelse för tillämpningen av bestämmelserna i rättegångsbalken om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning vid förundersökning i brottmål eller med anledning av begäran om internationell rättslig hjälp i Sverige.

Dessutom ska redogörelsen innefatta tillämpningen av tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventiva tvångsmedel).

Redogörelsen ska även omfatta inhämtning av uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Sedan 2016 års redovisning ska redovisningen även innehålla vissa uppgifter om Säkerhetspolisens tillämpning av hemliga tvångsmedel.

Redovisningen ska avse uppgifter om tillämpningen under föregående år. När det gäller uppgifter om under vilken tid en person har varit föremål för avlyssning eller övervakning och vilken nytta ett tvångsmedel har haft ska redovisningen numera avse de förundersökningar som lagts ned eller beslut i åtalsfrågan fattats under det föregående året och omfatta hela den tid som tvångsmedlet gällt.

2. Underlaget för redovisningen

Ärenden om hemliga tvångsmedel registreras vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten sedan mitten av januari 2017 i ett särskilt it-stöd kallat HTM-Cåbra¹. De statistiska uppgifterna om antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som ligger till grund för årets redovisning är för första gången hämtade från detta system. Tidigare år har uppgifterna hämtas från manuella diaries. Under hösten 2017 har ett urval av ärenden granskats för att erhålla en jämförelse mellan automatiska statistikuppgifter från HTM-Cåbra och manuellt registrerade uppgifter. Några systemfel i HTM-Cåbra har inte kunnat identifieras.

Uppgifter om den tid som det hemliga tvångsmedlet har pågått sammanställs av Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Tullverket.

När det gäller uppgifter om vilket resultat som de olika hemliga tvångsmedlen gett bygger de, på samma sätt som tidigare, på uppskattningar av nyttan gjorda av de åklagare som lett förundersökningarna.

Antalet personer som varit föremål för ett hemligt tvångsmedel redovisas uppdelat på respektive tvångsmedel. En person kan ha varit föremål för flera olika former av hemliga tvångsmedel. En summering av antalet personer som redovisas för vart och ett av tvångsmedlen motsvarar därför inte hur många olika individer som utsatts för hemliga tvångsmedel.

När det gäller uppgifter om vilket resultat ett tvångsmedel har gett och hur länge det pågått sker redovisningen av nyttan, som angetts ovan, det år som förundersökningen har lagts ned eller beslut i åtalsfrågan har fattats avseende den brottsmisstanke för vilken det aktuella tvångsmedlet har beviljats och omfattar hela den tid som tvångsmedlet gällt.

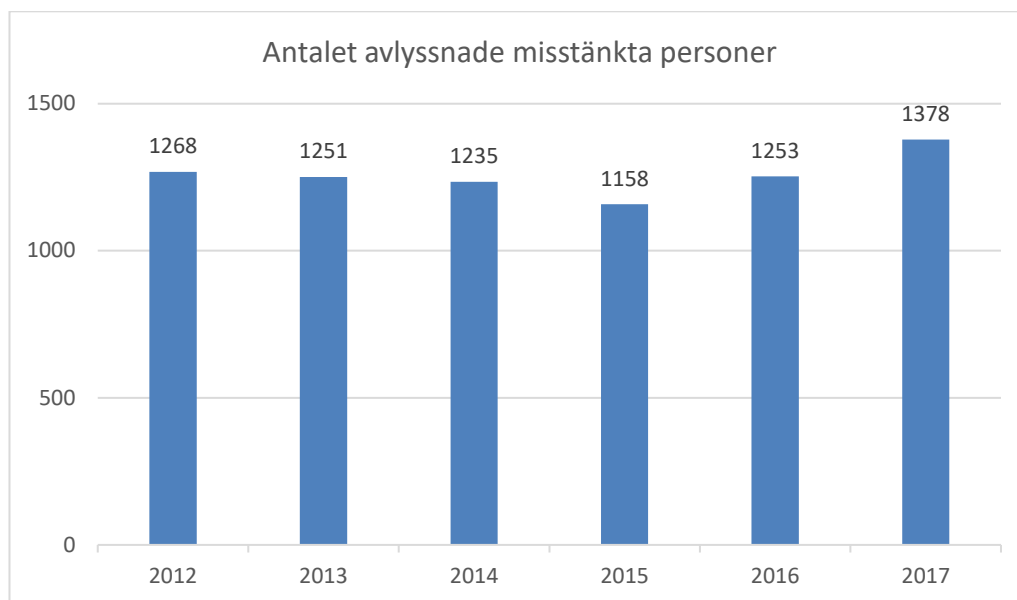
¹ På Riksenheten för säkerhetsmål registreras endast en mindre del av de hemliga tvångsmedlen i HTM-Cåbra. De ärenden som registreras manuellt på Riksenheten för säkerhetsmål ingår i den redovisning som lämnats av Säkerhetspolisen, se avsnitt 9.

3. Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (HAK)

En hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär i huvudsak att samtal eller annan kommunikation till eller från en misstänkt persons telefonnummer eller annan adress avlyssnas. Även en annan telefon eller adress får avlyssnas om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kontaktar den.

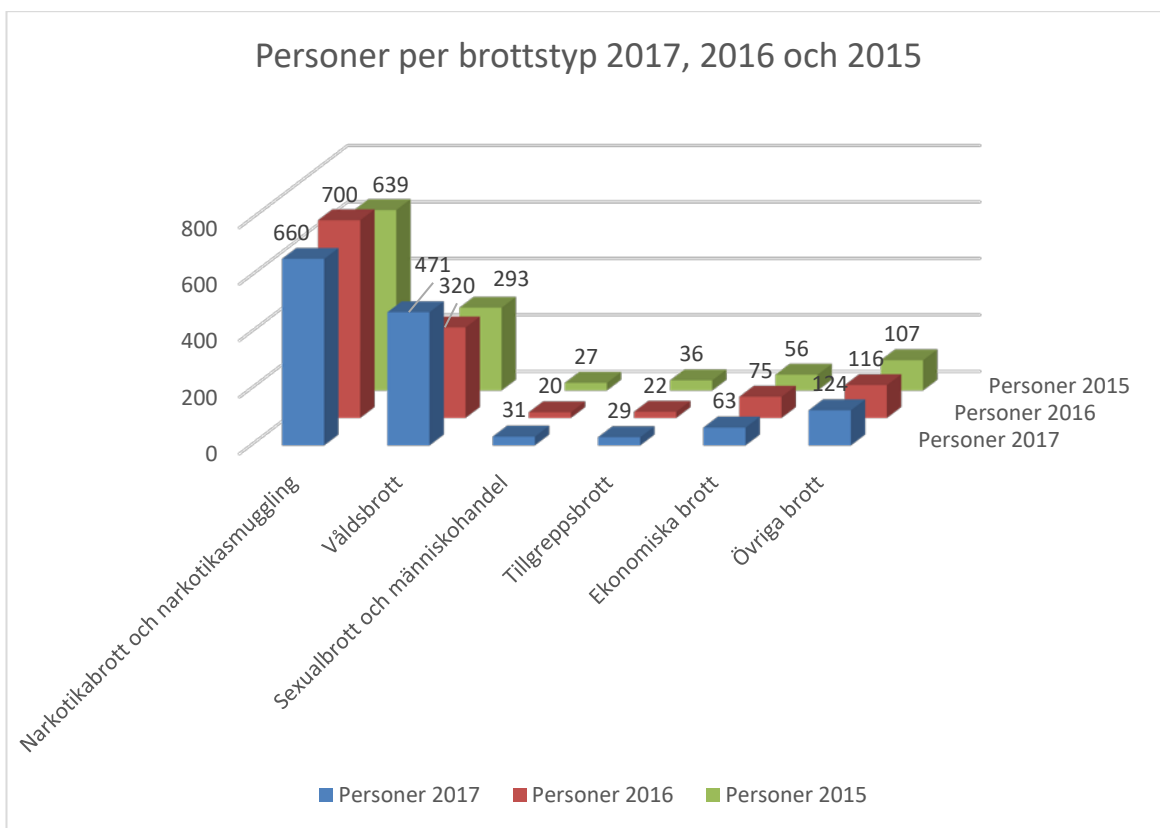
Antalet personer

Under 2017 användes hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation mot 1 378 misstänkta personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet personer fördelade på brottstyp

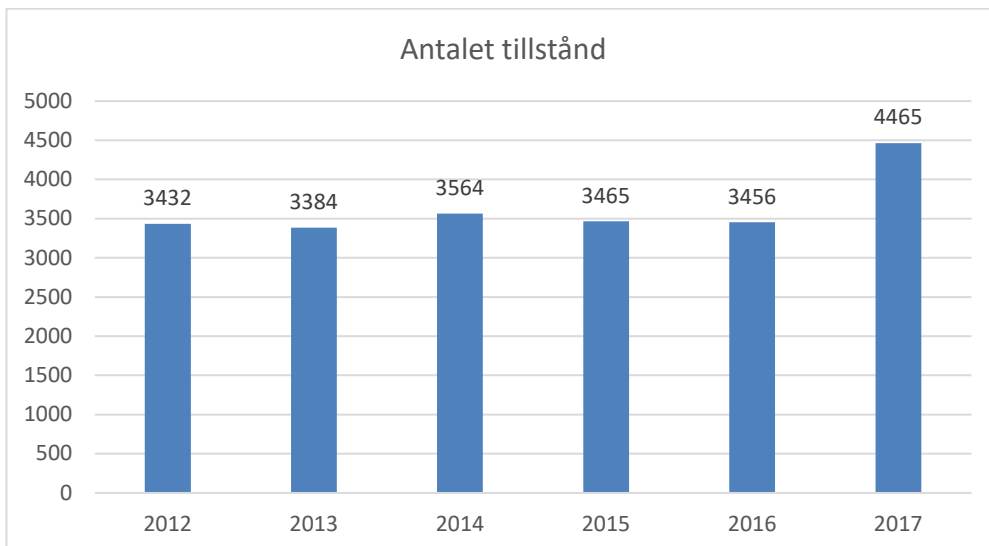
Antalet avlyssnade misstänkta personer fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt. Uppdelningen avseende misstänkta personer inhämtades och redovisades för första gången vid 2016 års redovisning. Resultaten för 2016 och 2015 finns med som jämförelsematerial.

Antalet tillstånd

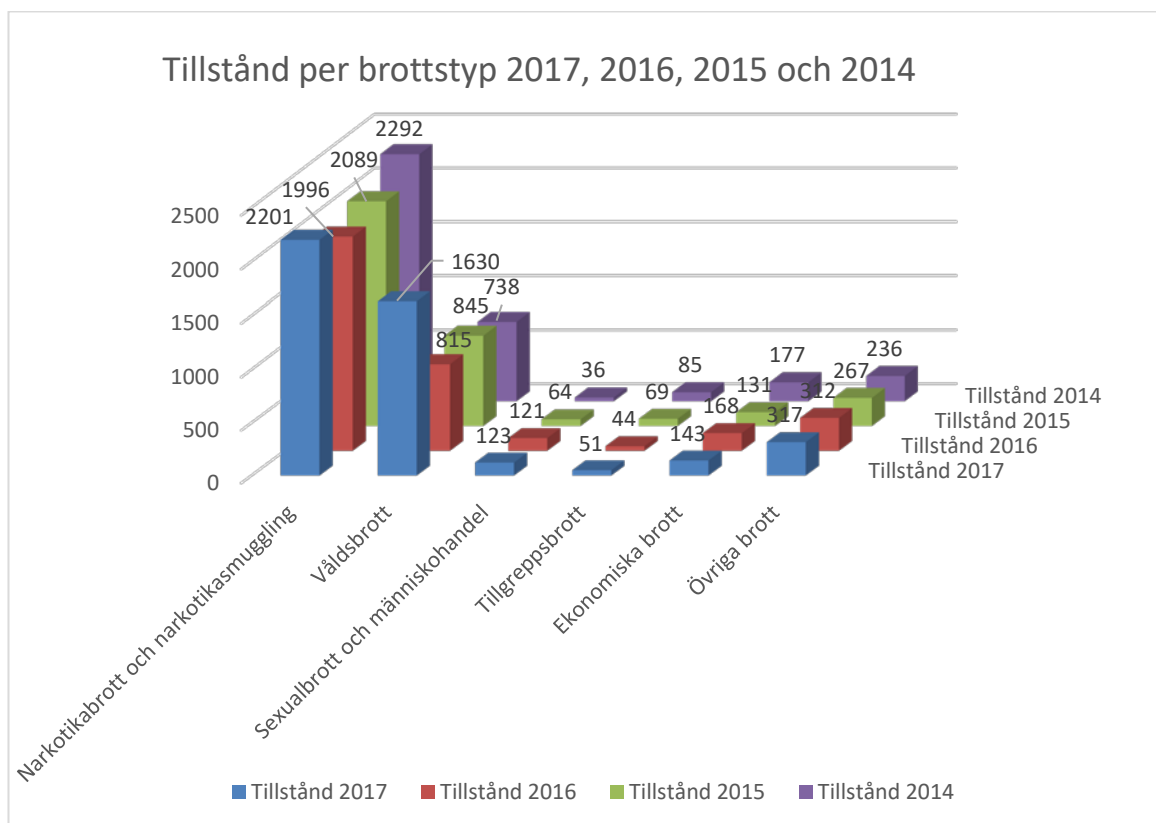
Ett tillstånd avser i detta sammanhang ett telefonnummer eller annan adress. Det innebär att samma misstänkt kan vara föremål för flera tillstånd om han eller hon använder sig av flera telefoner eller andra adresser vid elektronisk kommunikation. Ett beslut av domstol kan omfatta flera tillstånd.

Under 2017 gavs 4465 tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstolen har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i 30 fall. Det motsvarar 0,6 procent av ansökningarna. Motsvarande siffror för 2016 var åtta fall och 0,2 procent av ansökningarna. En förklaring till ökningen av antalet beslut om avslag är att en ansökan kan avse flera teleadresser. Ett negativt beslut från domstol avseende en ansökan som innehåller flera teleadresser kommer därför att resultera i flera avslag. Under 2017 avslogs exempelvis en ansökan som omfattade 11 teleadresser och en annan ansökan som omfattade 8 teleadresser. Dessa båda beslut är orsaken till 63 % av avslagen.

Interimistiska beslut

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla beslutet till rätten. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Åklagare har under 2017 fattat 195 interimistiska beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Domstol har fastställt samtliga beslut. Under 2016 fattade åklagare 74 beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Motsvarande siffra för 2015 var 48 interimistiska beslut. Detta innebär att användandet av interimistiska beslut från 2016 till 2017 ökade med 163 procent och att ökningen för året dessförinnan var 62 procent. Möjligheten för åklagare att fatta interimistiska beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation infördes den 1 januari 2015. Den ökade användningen under 2016 och 2017 beror med stor sannolikhet på att medvetenheten om möjligheten att använda interimistiska beslut har ökat hos polis, tull och åklagare.

Tvångsmedlets varaktighet

Enligt regeringens beslut ska redovisningen omfatta hela den tid som tvångsmedlet använts. Det innebär att även avlyssning som påbörjats före ingången av 2017 i förekommande fall har räknats med.

Antal dagar per avlyssnad person har redovisats. Om det skett en förlängning, oavsett om sådan skett direkt eller efter ett uppehåll, är det fortfarande att anse som samma avlyssning. De redovisade värdena har angetts i hela dagar. Del av dag har räknats som hel dag. Endast den faktiska avlyssningstiden har angetts, vilket innebar att bara de dagar som avlyssning faktiskt skett är medräknade i redovisningen.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2015	41	30	324	1
2016	50	30	626	1
2017	48	30	423	1

Nyttan

Nedan anges i vilken omfattning den hemliga avlyssningen av elektronisk kommunikation inneburit något resultat för utredningen. Siffrorna redovisar den bedömning som den åklagare som har lett förundersökningen gjort. De anger hur många brott som föranlett avlyssning och i vilken utsträckning avlyssningen inneburit nytta för brottsutredningen. Både antalet och hur stor andel de utgjort av samtliga avlyssnade redovisas. I de ärenden som ska omfattas av redovisningen av nyttan – alltså ärenden där förundersökningen har lagts ned eller beslut i åtalsfrågan har fattats under 2017 – har hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation använts vid 929 brott (937 brott under 2016).

Under förundersökning:

Nytta	2017		2016	2015
	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	468	50 %	46 %	52 %
uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	506	54 %	67 %	61 %
uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	376	40 %	40 %	37 %
uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	114	12 %	10 %	12 %
uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	397	43 %	46 %	56 %

Efter förundersökningen:

Nytta	2017		2016	2015
	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	145	16 %	10 %	16 %
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	329	35 %	36 %	42 %
uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan	309	33 %	32 %	41 %

Överskottsinformation:

Nytta	2017		2016	2015
	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	234	25 %	20 %	21 %
uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	45	5 %	9 %	11 %

Övrigt:

Nytta	2017		2016	2015
	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	342	37 %	32 %	46 %

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation haft för brottsbekämpningen redovisas här tre anonymiserade ärenden.

Exempel 1

I ett ärende avseende grovt narkotikabrott kunde man genom hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation höra samtal mellan säljare och köpare om en större narkotikaleverans. Uppgifterna från samtalet ledde fram till ett beslag av cirka ett kg kokain. I samma ärende kunde datalagrade uppgifter från hemlig övervakning av elektronisk kommunikation knyta en köpare till ett köp av 60 gram kokain. Huvudmannen i ärendet dömdes till fängelse i fem år och fyra månader. Tre personer dömdes till fängelse mellan två år och två år och åtta månader och ytterligare två personer till fängelse i åtta respektive tio månader. Därutöver förverkades egendom till ett värde av ca 600 000 kr.

Exempel 2

I ett ärende om bedrägeri mot arbetsförmedlingen, försvårande av skattekontroll och penningtvättsbrott (samtliga grova brott) beviljades tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Samtal från avlyssningen åberopades för att bevisa att huvudmannen var faktisk företrädare för ett aktiebolag och att han instruerat vittnen och medmisstänkta om vad de skulle säga om de fick frågor i förhör angående vissa bankkontotransaktioner. Därutöver gav avlyssningen underrättelseuppslag avseende brott i andra bolag samt en ökad kunskap om olika personers roller i aktuella bolag och i den familj som brottsligheten kretsade kring. Huvudmannen dömdes till 3 års fängelse, brottsvinster om sammanlagt 2 350 000 kr förverkades och de båda inblandade aktiebolagen dömdes att betala sammanlagt 2,2 miljoner kr i företagsböter.

Exempel 3

Polisen hade fått tips om att en person väntade en större leverans cannabis. Förundersökning inleddes om grovt narkotikabrott, och tingsrätten meddelade beslut om hemlig avlyssning av den misstänktes telefon. Genom avlyssningen framkom att leveransen var på väg till Sverige och att den misstänkte letade efter lämplig förvaringsplats för narkotikan. Vid kontroller visade det sig att den misstänkte hyrde ett förråd. Ett beslut om hemlig kameraövervakning av förrådet inhämtades från domstolen. Den misstänkte filmades sedan när han lämnade 55 kg cannabis till sitt hyrförråd. Hans senare invändning om att någon annan hanterat narkotikan där kunde därmed avvisas. Genom uppgifter från avlyssningen kunde den misstänkte även bindas till en överlåtelse av ett kg cannabis till en annan person. Huvudmannen dömdes för grovt narkotikabrott till fängelse i fem år. 70 kg cannabis beslagtogs och förverkades. Kontanter till ett värde av 300 000 kr förverkades till staten.

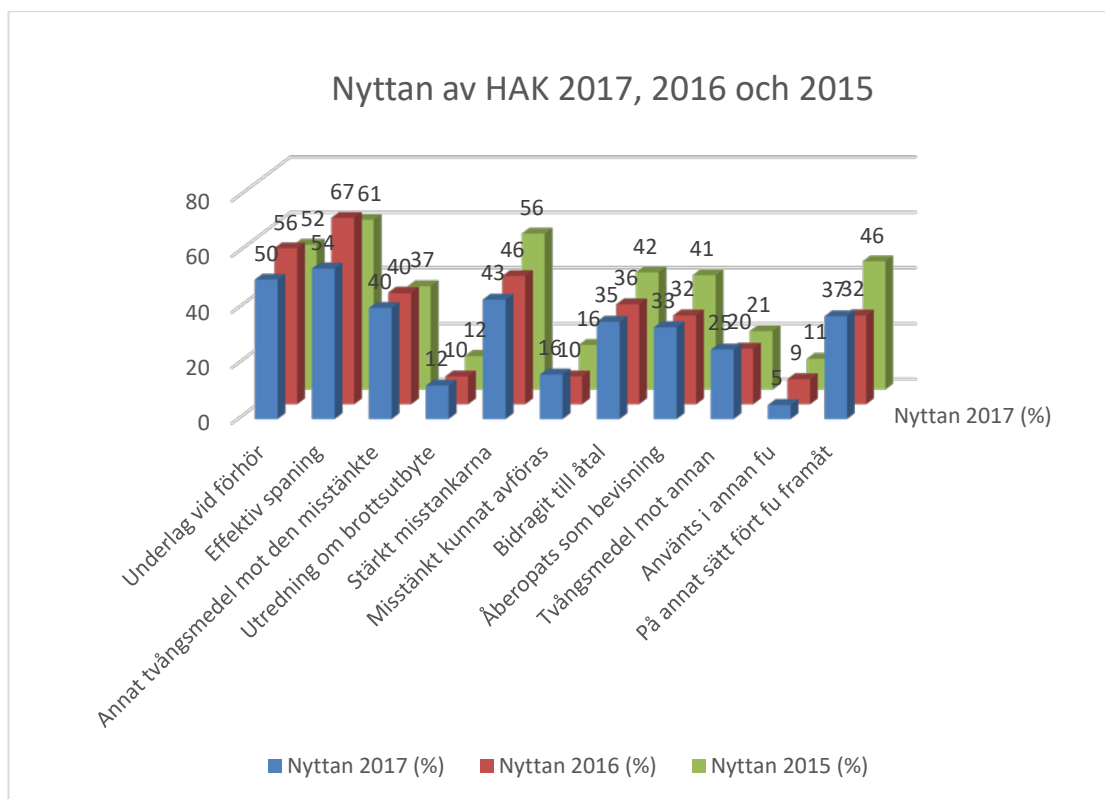
Analys

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation minskade något under varje år mellan 2012 och 2015. Från 2015 till 2017 har antalet ökat med 220 personer till 1378, vilket är en total ökning med 19 %. Ökningen från 2016 till 2017 var 125 personer eller 10 %.

Antalet beviljade tillstånd varierade marginellt mellan åren 2012 och 2016. Från 2016 till 2017 ökade antalet tillstånd med 1109 till 4465 tillstånd, vilket är en ökning med 29 %. Den procentuella ökningen av antalet tillstånd från 2016 till 2017 är således tre gånger större än ökningen av antalet misstänkta personer.

Under tidigare år har tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation meddelats framför allt i förundersökningar om narkotikabrott och narkotikasmuggling. Under exempelvis 2016 utgjorde denna typ av brott 58 % av det totala antalet tillstånd. Under 2017 har antalet tillstånd för narkotikabrott och narkotikasmuggling ökat med 205 till 2201 tillstånd vilket är en ökning med drygt 10 %. Trots ökningen av antalet tillstånd har narkotikabrottslighetens andel av det totala antalet tillstånd minskat från 58 % till 49 %. Förklaringen till detta är en stor ökning under 2017 av användningen av hemlig avlyssning vid våldsbrott. Antalet misstänkta personer som avlyssnats med anledning av misstanke om våldsbrott har från 2016 till 2017 ökat från 320 till 471 personer. En ökning med 47 %. Under samma period har antalet tillstånd vid våldsbrottslighet ökat från 815 till 1630. Antalet tillstånd vid våldsbrottslighet har således fördubblats eller, om man så vill, ökat med exakt 100 %. Den mycket stora ökningen av antalet tillstånd till hemlig avlyssning för våldsbrott kan på goda grunder antas ha en koppling till en ökning av det grova våldet mellan kriminella aktörer med koppling till kriminella nätverk i utsatta områden. Förändringarna för övriga brottstyper är marginella.

För att på ett bättre sätt kunna redovisa vilket resultat de hemliga tvångsmedlen inneburit redovisas nyttan och varaktigheten sedan 2016 års redovisning först när förundersökningen lett till åtal eller lagts ned. På det sättet kommer redovisningen att omfatta hela förundersökningen. En jämförelse i diagramform mellan åren 2017, 2016 och 2015 ger följande utfall.

Vid en analys av nytta ska det inledningsvis beaktas att redovisningen bygger på bedömningar som den åklagare som har lett förundersökningen har gjort. Det ska också beaktas att nyttoredovisningen inte innehåller någon värdering eller gradering av nytta, utan att redovisningen avser ett binärt förhållande; någon nytta eller ingen nytta.

Det föreligger förhållandevis stora skillnader mellan de olika nyttoparametrarna för de redovisade åren. På ett övergripande plan går det ändå att säga att nytta av hemlig avlyssning har minskat de senaste åren. Att uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation, att uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras och att uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte var nyttor som förekom i en större andel ärenden 2016 än 2015. Det som är gemensamt för dessa nyttor är att tvångsmedlet medfört att förundersökningen kunnat drivas framåt på ett bättre sätt. Dessa nyttor har dock minskat eller är oförändrade för 2017. En nytta som fortsatt att minska under 2017 är att den hemliga avlyssningen bidragit till att stärka misstankarna i ärendet.

Kriminella personer som är medvetna om att de kan komma att avlyssnas tenderar att övergå från telefonsamtal till att med hjälp av annan elektronisk utrustning kommunicera på sådant sätt att vedertagen avlyssning inte är möjlig. Den tekniska utvecklingen som innebär en övergång från traditionella telefonsamtal och sms till kommunikation via så kallade chat-appar i smarta mobiltelefoner innebär också i sig en minskning av nytta av hemlig

avlyssning av elektronisk kommunikation. Dessa applikationer har oftast inbyggd kryptering som gör att vanliga avlyssningsmetoder i många fall blivit verkningslösa. Värdet av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation minskar således och för att nå eftersträvat resultat måste andra tillgängliga hemliga tvångsmedel användas, t.ex. hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Behovet av att exempelvis kunna avlyssna eller avläsa annan datatrafik har ökat och kan förväntas fortsätta att öka.

Under rubriken ”Exempel på användningen i praktiken” ovan har redovisats ett antal exempel där hemlig avlyssning haft stor betydelse för utredningarna. Det finns också exempel under 2017 som visar på behovet av nya metoder: I en utredning om grovt narkotikabrott bedrevs spaning med bl.a. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation mot en huvudmisstänkt. När känslig information skulle delas gick den misstänkte och hans samtalspartner över till att kommunicera via krypterade appar, som inte gick att avlyssna. Avlyssningen fick därför under lång tid kompletteras med fysisk spaning. Vid fysisk spaning iakttog polisen ett möte på krogen mellan den misstänkte och två personer. Mötet följdes upp dagen efter med ännu ett möte, på en bensinstation. Tillsammans begav sig de tre personerna i två bilar från Stockholm och söderut en bit, där man kunde misstänka att narkotika lastades i en av bilarna. Sedan körde bilarna långt norrut. Avlyssning kopplades in mot den person som körde bilen med den huvudmisstänkte i. Av samtal som då kunde avlyssnas framgick att den personen manade på föraren av den andra bilen, som tyckte det var för långt att köra. Bilarna stoppades och i bilen med den ensamme föraren påträffades drygt 37 kg cannabis. Alla tre dömdes för grovt narkotikabrott, den huvudmisstänkte och hans chaufför till fängelse fyra år och tre månader och chauffören som transporterade narkotikan till fyra års fängelse. De båda chaufförerna utvisades med ett återreseförbud på 10 år. Förutom vid själva transporten som ledde fram till tillslaget kunde tidigare i utredningen ingen relevant information inhämtas genom avlyssningen. Därmed kunde inte säljaren av narkotikan spåras. Denna brist aktualiserar behovet av andra metoder för att komma åt krypterad kommunikation, t.ex. genom att kunna registrera knapptryckningar med hjälp av datorprogramvara eller hårdvara.

Nya metoder för att komma åt krypterad information har föreslagits i Utredningen om hemlig dataavläsning (SOU 2017:89).

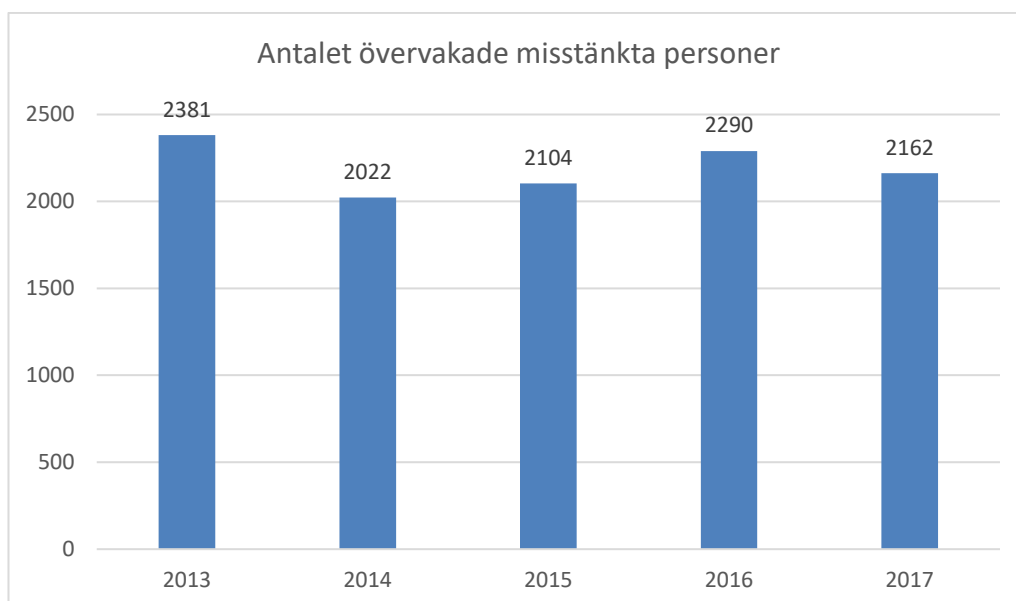
Vid en jämförelse mellan 2016 och 2017 har den genomsnittliga avlyssningstiden per person minskat marginellt från 50 till 48 dagar. Mediantiden är oförändrad på 30 dagar. Avlyssningstiden i ett ”normalärende” motsvarar den tid som tillstånd till avlyssning maximalt får gälla (en månad) om förlängning inte begärs. Den längsta tid som en person har avlyssnats har minskat från 626 till 423 dagar.

4. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (HÖK)

En hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter hämtas in om meddelanden. Det gäller bland annat uppgifter om vilka telefoner som varit i kontakt med varandra och när samtalet har ägt rum. Uppgifter om vad som sagts får inte hämtas in med stöd av ett tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Uppgifter kan också hämtas in om vilka telefoner som funnits i ett visst område och uppgift om i vilket område en viss telefon har funnits eller finns.

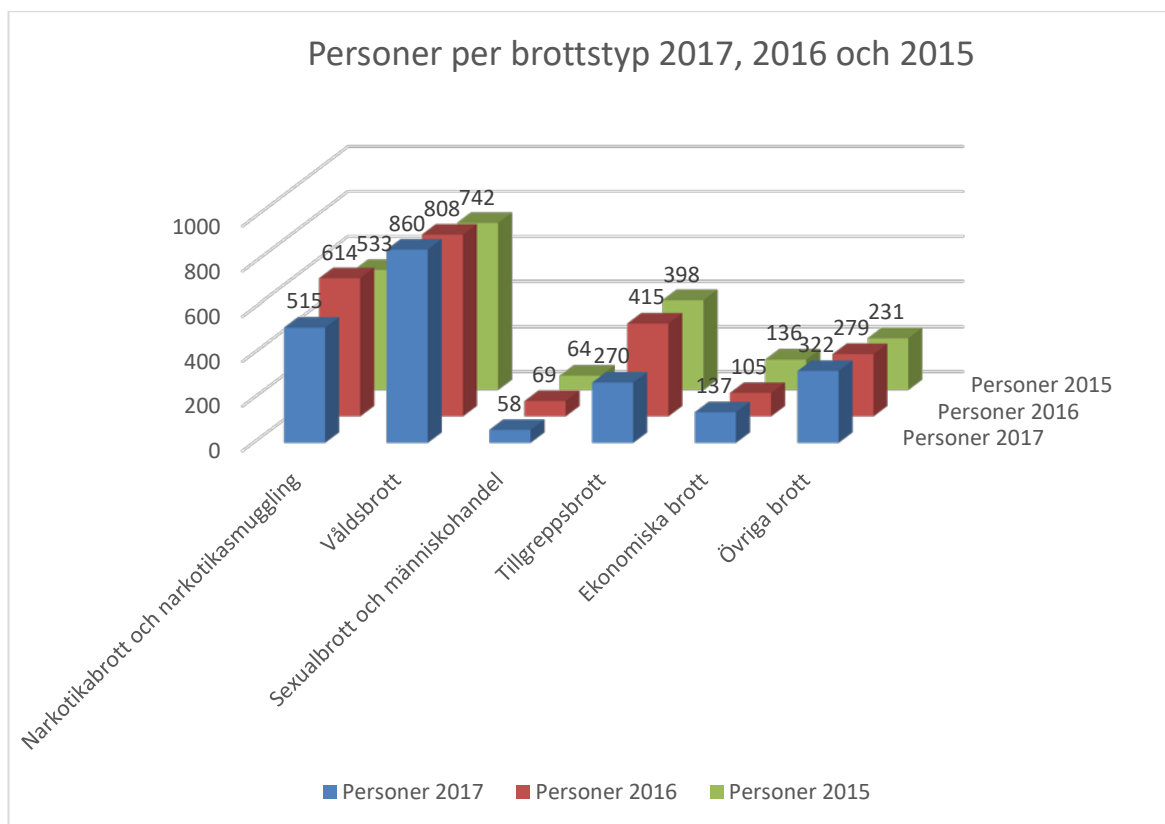
Antalet personer

Under 2017 användes hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot 2 162 misstänkta personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet personer fördelade på brottstyp

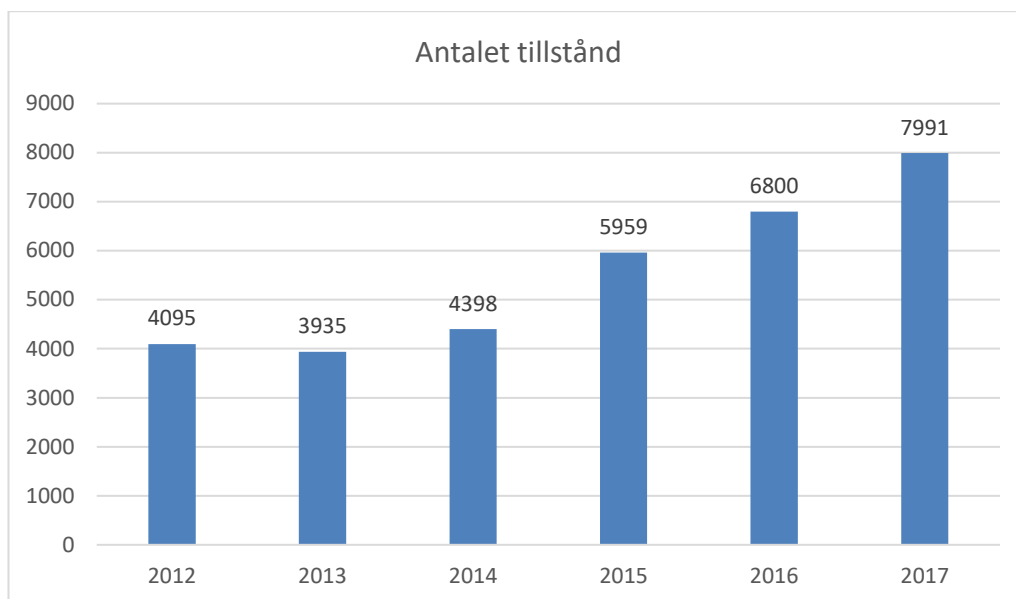
Följande diagram visar fördelningen på olika brottstyper. Jämförelse kan endast göras med 2015 och 2016, eftersom dessa uppgifter inte har redovisats tidigare.

Antalet tillstånd

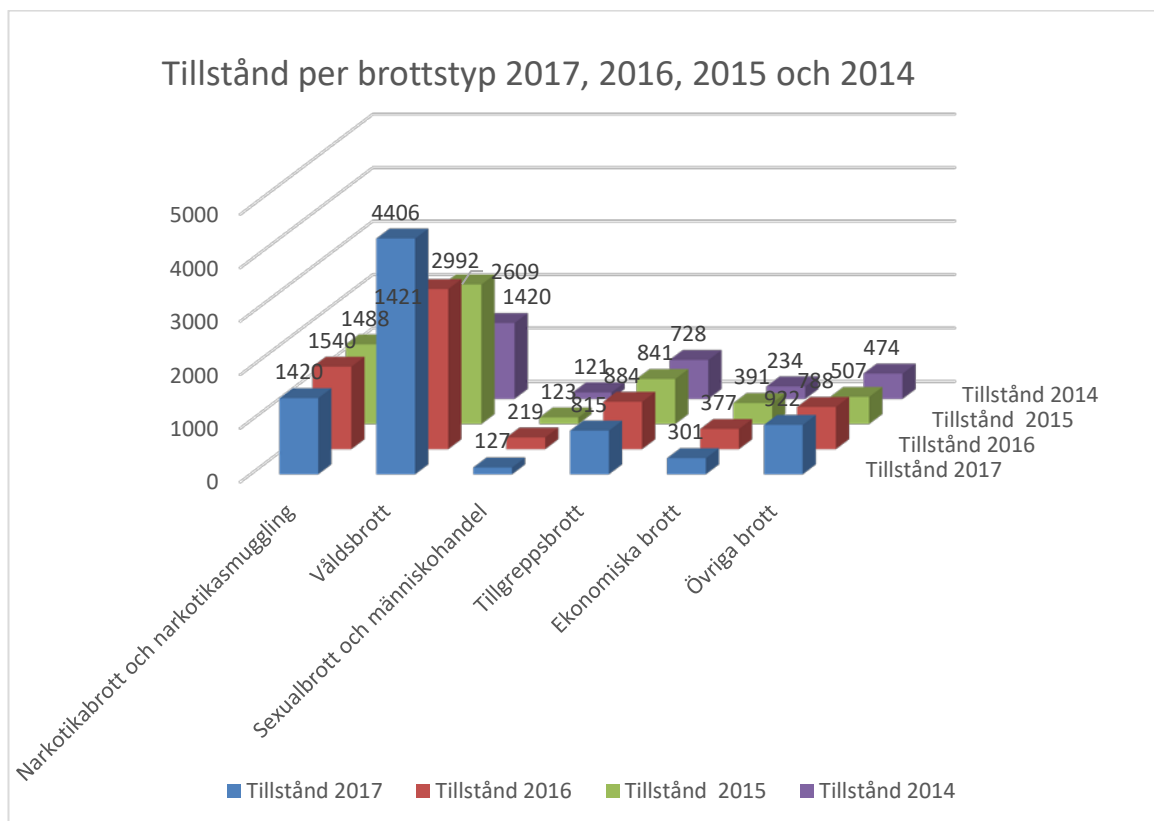
Ett tillstånd avser även i detta sammanhang ett telefonnummer eller annan adress. Det innebär att samma misstänkt kan vara föremål för flera tillstånd om han eller hon använder sig av flera telefoner eller andra adresser vid elektronisk kommunikation.

Under 2017 gavs 7991 tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstolen har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i 73 fall. Det motsvarar 0,9 procent av

ansökningarna. Motsvarande siffror för 2016 var 28 fall och 0,4 procent av ansökningarna. En förklaring till ökningen av antalet beslut om avslag är att en ansökan kan avse flera teleadresser. Ett negativt beslut från domstol avseende en ansökan som innehåller flera teleadresser kommer därför att resultera i flera avslag. Under 2017 avslogs exempelvis en ansökan som omfattade 13 teleadresser och två ansökningar som omfattade 9 teleadresser vardera. Dessa tre beslut är således orsaken till 31 avslag (42 %)

Interimistiska beslut

Åklagare har fattat 121 (60 beslut under 2016) interimistiska beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Domstol har upphävt ett av dessa beslut, vilket motsvarar 0,8 procent.

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av hemlig elektronisk övervakning har haft för brottsbekämpningen beskrivs här sex anonymiserade ärenden.

Exempel 4

Kvinnlig målsägande hade stämt träff med en ung man på en avskild plats mitt i natten. Väl där blev hon överfallen av den unge mannens flickvän som misshandlade henne genom upprepade slag i ansiktet och som dessutom klippte av hennes långa hår. Därefter tog hon målsägandens telefon och raderade all konversation med pojkvännen. Under förundersökningen förnekade den misstänkta ihärdigt, och hennes pojkvän gav henne dessutom alibi för gärningstidpunkten. Uppgifter från hemlig övervakning av elektronisk kommunikation avseende den misstänkta telefon visade tydligt hur hennes telefon förflyttats från hemmet till brottsplatsen och sedan hem igen i tiden kring brottet. Konfronterad med dessa uppgifter ändrade den misstänkta sin inställning och medgav att hon varit på platsen men hävdade nödvärn. Domstolen bedömde gärningen som misshandel av normalgraden och dömde kvinnan till skyddstillsyn i förening med två månaders fängelse.

Exempel 5

I förundersökning angående grova stölder från värdeskåp i olika badhus, med efterföljande stölder av bilar, inriktades misstankarna mot några personer. Genom lokaliserings- och trafikuppgifter från de misstänkta mobiltelefoner kunde en misstänkt knytas till platser och tider dels för stölder ur värdeskåp, dels för stölder av registreringsskyltar som sedan använts på de stulna bilarna. Han dömdes för bl.a. grov stöld och påföljden bestämdes – med hänsyn till hans ålder och andra personliga förhållanden – till skyddstillsyn. En annan misstänkt kunde på grund av de inhämtade lokaliserings- och trafikuppgifterna från hans telefon avföras från misstankarna, vilket i sig underlättade inriktningen av utredningsresurserna i aktuella delar.

Exempel 6

I ett ärende om människorov hade en äldre hemlös man lurats med från Bulgarien till Sverige av en gärningsman och där tvingats tigga under en dag. Han rymde efter första dagen. Efter en natt hittade två gärningsmän honom och skulle straffa honom. Han misshandlades svårt, fördes med bil ut i en skog, där han fick klä av sig vissa kläder, och lämnades kvar där. Han hittades vid en väg av förbipasserande. Mannen pekade ut två gärningsmän vid fotokonfrontation. En av dessa greps. Genom uppgifter från hemlig övervakning av elektronisk kommunikation från den gripnes mobiltelefon kunde även den andra gärningsmannens telefonnummer identifieras. Uppgifterna visade att de misstänkta haft kontakt med varandra inför transporten av målsäganden till Sverige och att de färdats mellan flygplatsen där målsäganden anlände med en av dem och den stad där han sedan tvingades tigga. Av lokaliseringssuppgifterna framgick också att man varit ute i den skog där målsäganden lämnades. Ingen annan teknisk bevisning kunde binda de misstänkta till brottsplatsen i skogen. Uppgifterna från hemlig övervakning av elektronisk kommunikation blev avgörande för framgång i ärendet. De båda gärningsmännen dömdes för människorov, mindre grovt brott och grov misshandel till fängelse i fem år och utvisning med 10 års återreseförbud respektive fängelse i fyra år och sex månader.

Exempel 7

Två rån mot telebutiker klarades upp med hjälp av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Vid det första rånet hade man lämnat kvar kläder med DNA som tillhörde en viss person. Denna person förnekade gärningen. Han påstod att han vid gärningstillfället varit på annan plats och att han dessutom hade lånat ut de kläder som påträffats i butiken. Uppgifter om lokalisering av hans mobiltelefon kunde motbevisa hans alibi. Det andra rånet hade ett liknande tillvägagångssätt som det första. Gärningsmännen från det rånet använde en flyktbil som de senare lämnade. Samma person som nämndes tidigare greps en bit från platsen. I flyktbilen påträffades en telefon som kunde knytas till honom, bl.a. eftersom samtalslistor avseende den telefonen skvallrade om täta kontakter med hans mor. Han dömdes för rån i två fall till fängelse i tre år och sex månader. Två andra personer dömdes till fängelse i två år respektive ett år och åtta månader.

Exempel 8

Lokaliseringssuppgifter från sms-trafik blev avgörande i ett ärende om grov misshandel och grovt vapenbrott. En person sköts i benet och en annan person skadades av splitter. Någon timme efter gärningen stoppade polisen två personer i en bil som hade befunnit sig på platsen vid skjutningen. Deras telefoner togs i beslag. En av personerna hade likheter med en person från en övervakningsfilm som ett vittne hade pekat ut som gärningsman. Men han förnekade att det var han på filmen. Men hjälp av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kunde konstateras att den misstänkte haft sms-trafik på sin telefon vid tiden och platsen för skjutningen. Denna positionering av honom på platsen för brottet och utpekandet av honom som gärningsman på övervakningsfilmen ledde fram till en fällande dom. Han dömdes för grov

misshandel och grovt vapenbrott till fängelse i två år. Detta exempel är ett av många som visar att lokaliseringssuppgifter vid meddelandehantering (såsom sms) är minst lika viktiga som vid samtalstrafik.

Exempel 9

En transportör drabbades av stölder av värdefull elektronisk utrusning ur fyra lastbilar under kort tid. Stölderna skedde nattetid, på en viss vägsträcka och under pågående transport. Tillvägagångssättet var spektakulärt: Flera gärningsmän i bil med taklucka körde ifatt och lade sig tätt bakom lastbilen i en hastighet av drygt 80 km/h. Två gärningsmän klev genom takluckan ut på motorhuven. Den ene forcerade lastbilens bakre dörrar med kniv, bultsax eller vinkelslip, tog sig in i lastutrymmet och lämnade gods vidare till den andre som lämnade det vidare genom takluckan. Transportören vidtog därefter åtgärder för att minimera stöldriskerna. Fyra personer kom senare att misstänkas för tre fall av försök till grov stöld med samma tillvägagångssätt, efter att ha gripits på bar gärning vid det senaste tillfället. Tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation inhämtades beträffande deras mobiltelefoner. Genom trafikuppgifter kunde det konstateras att dessa haft kontakt med varandra, men av större betydelse var att de genom lokaliseringssuppgifter kunde knytas till brottsplatserna. Uppgifterna begärdes ut av teleoperatören en månad och en dag efter det första brottstillfället. Den operatören hade valt att radera dessa uppgifter redan efter en månad, så i den delen fanns inga lokaliseringssuppgifter som kunde knyta de misstänkta till det första brottet. Beträffande tre misstänkta fanns annan stödbevisning om det första brottet. För den fjärde misstänkte saknades detta, och därmed fick avsaknaden av lokaliseringssuppgifter för det tillfället en avgörande betydelse för att han frikändes från det brottet. Den misstänkte dömdes därför endast för två av de tre fallen, de övriga misstänkta dömdes för alla tre. Påföljden bestämdes för samtliga till fängelse ett år och nio månader.

Analys

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation har från 2016 till 2017 minskat med 128 personer. Från 2290 till 2162 personer. Det innebär en minskning med nästan 6 procent.

Antalet beviljade tillstånd har under samma tid däremot ökat kraftigt från 6800 till 7991 tillstånd. Detta är en ökning med 1191 tillstånd eller nästan 18 %. Detta innebär att den ökning som utan avbrott förelegat sedan 2014 fortsätter. Från 2013 till 2017 har antalet tillstånd stigit från 3935 till 7991. Ökningen med 4056 tillstånd innebär att antalet tillstånd under de fyra åren har mer än fördubblats.

Sett till brottstyper kan man notera att antalet tillstånd som avser våldsbrott har ökat påtagligt från 2016 till 2017. Från 2992 till 4406, en ökning med 1414 tillstånd. Detta innebär att hela ökningen från 2016 till 2017 av antalet tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation är hänförliga till ökningen av antalet tillstånd för våldsbrott.

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation på grund av misstanke om våldsbrott har från 2016 till 2017 ökat från 808 till 860 personer. En ökning med 52 personer eller 6 %. Ökningen är förhållandevis liten och det går inte att, såsom för hemlig avlyssning, dra några entydiga slutsatser om skälet till ökningen.

Det totala antalet misstänkta personer som övervakats har alltså minskat samtidigt som antalet tillstånd ökat kraftigt. Förklaringen till detta är såsom även redovisats tidigare år att de misstänkta allt oftare byter telefoner eller telefonnummer, vilket kräver nya tillstånd, eller att polisen kan knyta misstänkta personer till flera adresser.

Till skillnad från hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, som nästa uteslutande är framåtsiktande och har som ändamål att avlyssna kommunikation i realtid, avser hemlig övervakning av elektronisk kommunikation oftast förfluten tid. De rättsvårdande myndigheterna är därför i ärenden om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation beroende av att teleoperatörerna, på grund av skyldighet till detta i bestämmelser eller för eget bruk, lagrat uppgifter som kan lämnas ut i efterhand.

Genom EU-domstolens förhandsavgörande den 21 december 2016 i de förenade målen C-203/15 och C-698/15 (Tele2-domen) underkändes de svenska bestämmelserna i lagen om elektronisk kommunikation (LEK), såvitt avser skyldigheten för teleoperatörer att lagra trafik- och lokaliseringuppgifter för brottsbekämpande ändamål. I domen framhåller EU-domstolen angående de aktuella bestämmelserna i LEK bl.a. följande (p. 107): ”En nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet överskrider således gränserna för vad som är strängt nödvändigt och kan inte anses motiverad i ett demokratiskt samhälle, såsom krävs enligt artikel 15.1 i direktiv 2002/58 jämförd med artiklarna 7, 8, 11 och 52.1 i stadgan.”

Som en direkt följd av domen upphörde flera svenska teleoperatörer att lämna ut dessa uppgifter till brottsbekämpande myndigheter, trots att domstol hade beviljat tillstånd till detta. Härigenom kunde utredning om telefontrafik inte inhämtas för förfluten tid i samma utsträckning som tidigare. Enligt lag ska dessa uppgifter sparas under sex månader, men flera operatörer slutade helt att spara vissa uppgifter eller förkortade den tid de sparade uppgifterna till några veckor eller någon enstaka månad. Detta har under 2017 fått kännbara konsekvenser för brottsbekämpande myndigheters förmåga att utreda och lagföra grova brott. Centrala utredningsåtgärder vid utredning av grova brott – vilket inhämtning av uppgifter från datalagring är – har inte gått att genomföra i samma utsträckning som tidigare. Det är förhållandevis svårt att ange vad avsaknaden av okända uppgifter kan ha inneburit för en brottsutredning. Följande exempel visar dock vilken skillnad som avsaknaden av uppgifter kan få i en utredning.

I ett ärende hade man upptäckt ett förråd med smuggelcigaretter värda över 1,2 miljoner kr. Det fanns övervakningsfilm från förrådet av ganska bra kvalitet. Flera misstänka invände att de inte syntes på filmen. På filmen sågs de prata i telefon. Lokaliseringsuppgifter från deras teleoperatörer hade kunnat bekräfta eller dementera om dessa personer talade i telefon vid tillfällena på filmen. Mer än en månad hade förflutit sedan de filmade händelserna, därmed fanns lokaliseringssuppgifterna inte längre att tillgå hos operatören. Flera personer satt häktade under flera månaders tid för gärningen, vilket hade kunnat undvikas om bl.a. lokaliseringssuppgifterna funnits tillgängliga. Tingsrätten ogillade åtalet mot några av dem på grund av att det inte ansågs utrett att det var de som syntes på filmen.

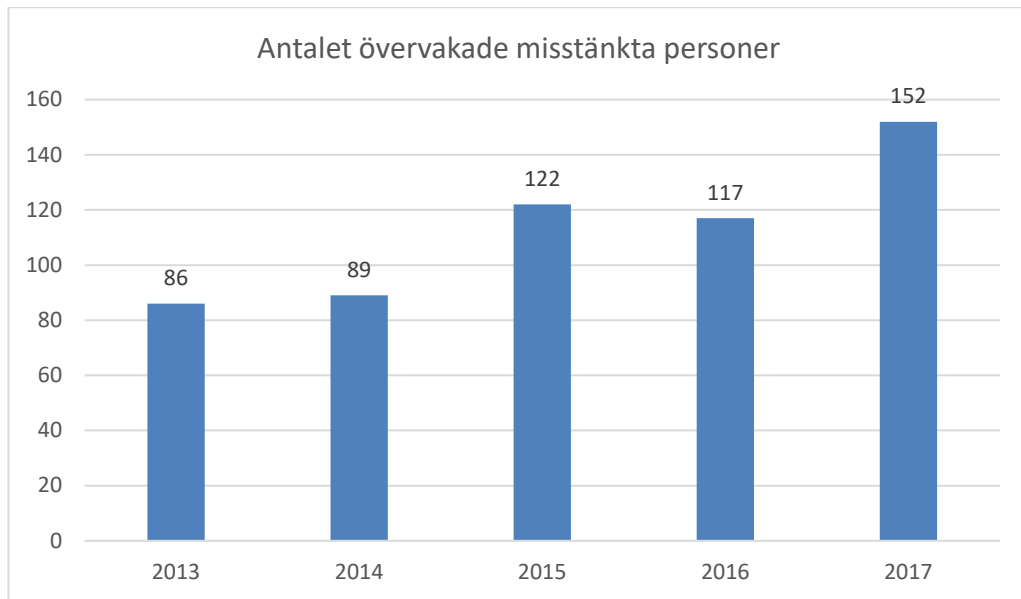
Även om domstol ger tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation så går besluten således inte alltid att verkställa eftersom teleoperatörerna inte har några uppgifter att lämna ut. Insikten om detta kan göra att åklagare i vissa fall avstår från att göra framställan till domstol angående hemlig övervakning av elektronisk kommunikation.

5. Hemlig kameraövervakning (HKÖ)

Hemlig kameraövervakning innebär i huvudsak att fjärrstyrda videokameror används för personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas. Åtgärden får avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig eller, om det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet, den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats.

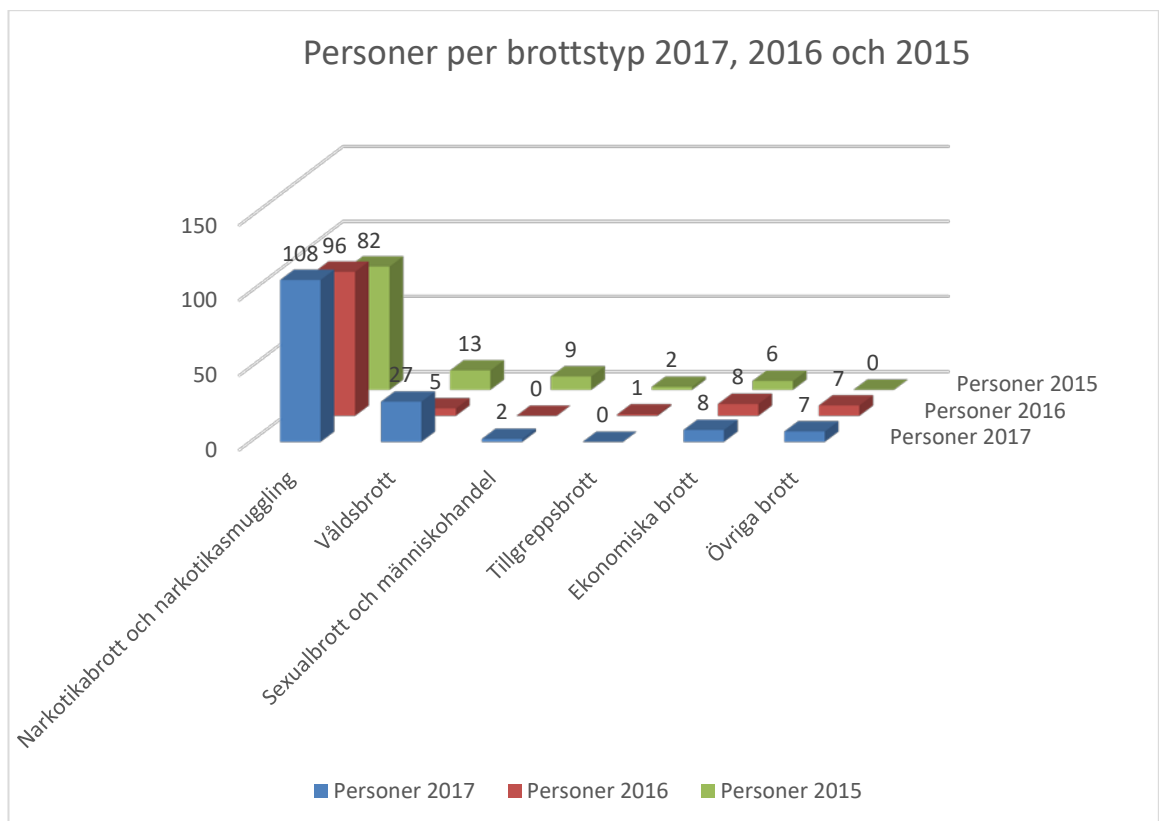
Antalet personer

Under 2017 användes hemlig kameraövervakning mot 152 misstänkta personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

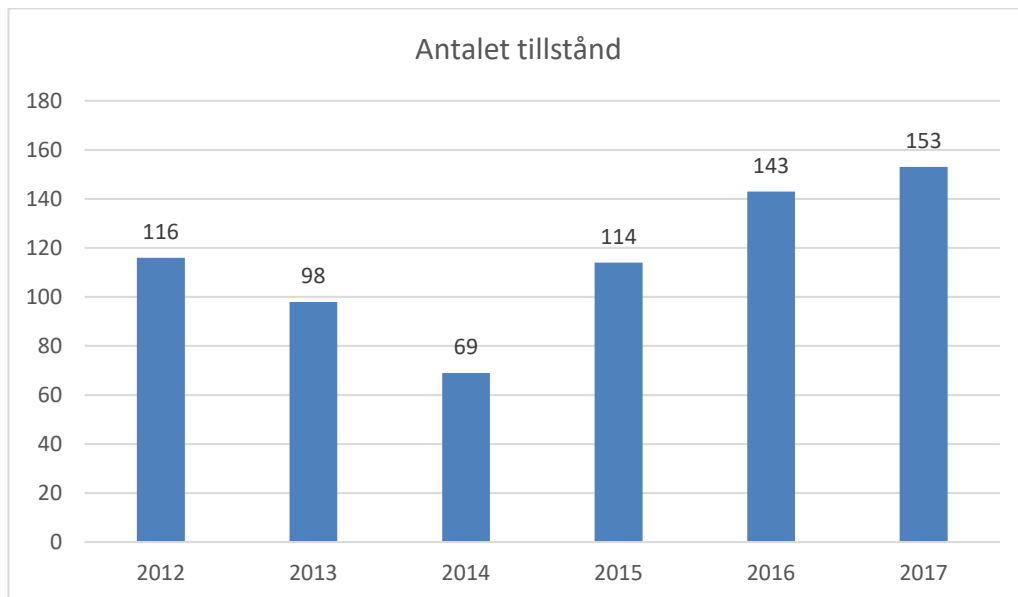
Antalet personer fördelade på brottstyp

Följande diagram visar fördelningen på olika brottstyper. Jämförelse kan endast göras med 2016 och 2015, eftersom dessa uppgifter inte har redovisats tidigare.

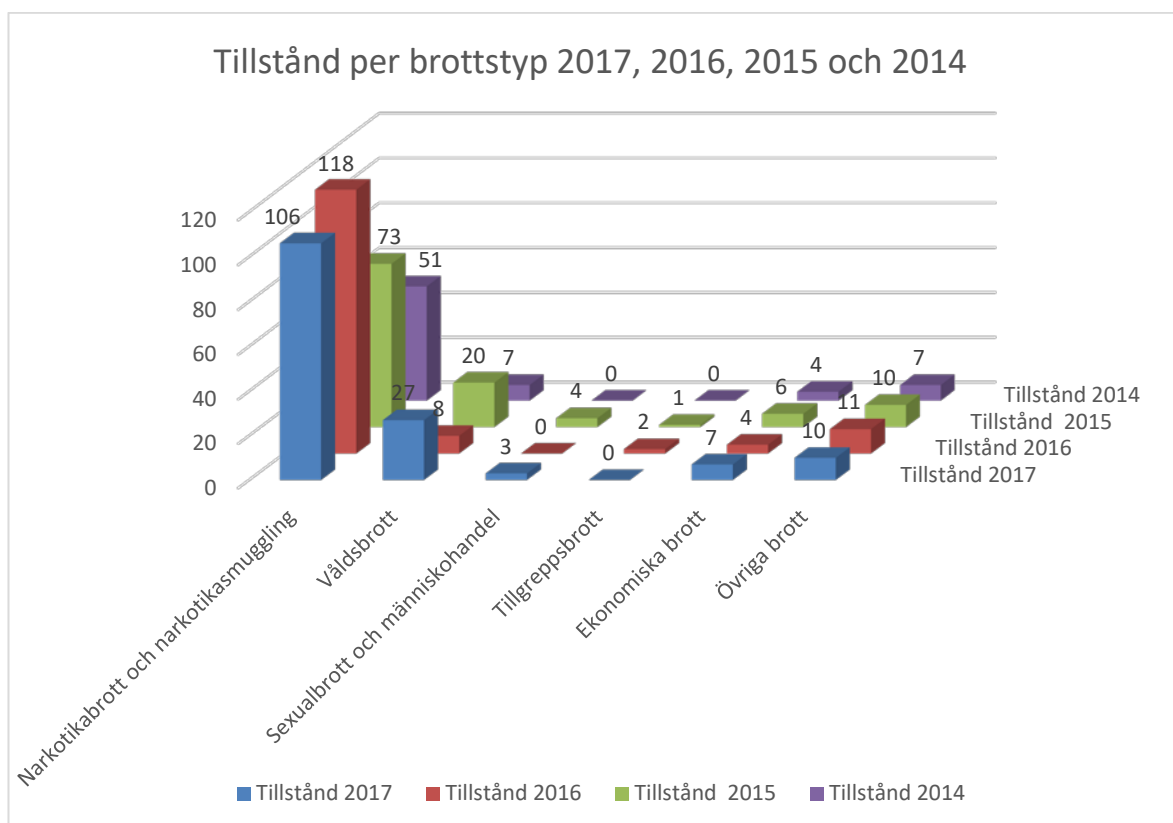
Antalet tillstånd

Under 2017 gavs 153 tillstånd till hemlig kameraövervakning. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstolen har under 2017 inte avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig kameraövervakning i något fall.

Interimistiska beslut

Åklagare har under 2017 fattat sju interimistiska beslut om hemlig kameraövervakning. Domstol har upphävt två av dessa beslut, vilket motsvarar 28 procent. Under 2016 fattade åklagare två interimistiska beslut om hemlig kameraövervakning och inget av dessa upphävdes av domstol.

Tvångsmedlets varaktighet

Den tid som den hemliga kameraövervakningen pågått redovisas i hela dagar.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2015	35	29	146	1
2016	55	50	199	1
2017	52	35	307	1

Nyttan

Nedan anges i vilken omfattning den hemliga kameraövervakningen inneburit något resultat för utredningen. I de ärenden som ska omfattas av redovisningen av nyttan har hemlig kameraövervakning använts vid 124 brott (106 brott 2016 och 100 brott 2015).

Under förundersökning:

Nytta	2017		2016	2015
	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	59	48 %	31 %	46 %
uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	99	80 %	61 %	68 %
uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	39	31 %	25 %	25 %
uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	8	6 %	7 %	2 %
uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	47	38 %	47 %	61 %

Efter förundersökningen:

	2017		2016	2015
Nytta	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	20	16 %	5 %	8 %
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	47	38 %	30 %	47 %
uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan	36	29 %	30 %	39 %

Överskottsinformation:

	2017		2016	2015
Nytta	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	18	15 %	11 %	14 %
uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	0	0 %	6 %	6 %

Övrigt:

	2017		2016	2015
Nytta	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	28	23 %	25 %	44 %

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av hemlig kameraövervakning haft för brottsbekämpningen redovisas här ett anonymiserat ärende.

Exempel 10

Polisen hade fått tips om en narkotikagömma i ett skogsparti utanför ett bostadsområde. I gömman påträffades en ansenlig mängd amfetamin, cannabis och kokain. Domstolen meddelade tillstånd till hemlig kameraövervakning av platsen. Narkotikan byttes ut mot socker. Dagen efter kamerainstallationen fångades en ung man på filmen när han besökte gömman och tog med sig utbytet. Mannen gjorde tre besök vid gömman den dagen. Vid det tredje besöket var han maskerad för ansiktet och föreföll – förgäves – leta efter dolda kameror. Mannen identifierades och greps. Han medgav att det var han som besökt platsen men förnekade kännedom om innehållet i gömman och gav under processerna i tingsrätt och hovrätt olika förklaringar till sina besök på platsen. Ingen av hans förklaringar godtog av domstolarna. Filmerna utgjorde

ensamma tillräcklig bevisning om hans uppsåt till narkotikabrottet, som bedömdes som grovt. På grund av den tilltalades låga ålder bestämdes påföljden slutligen till fängelse i två år och nio månader.

Analys

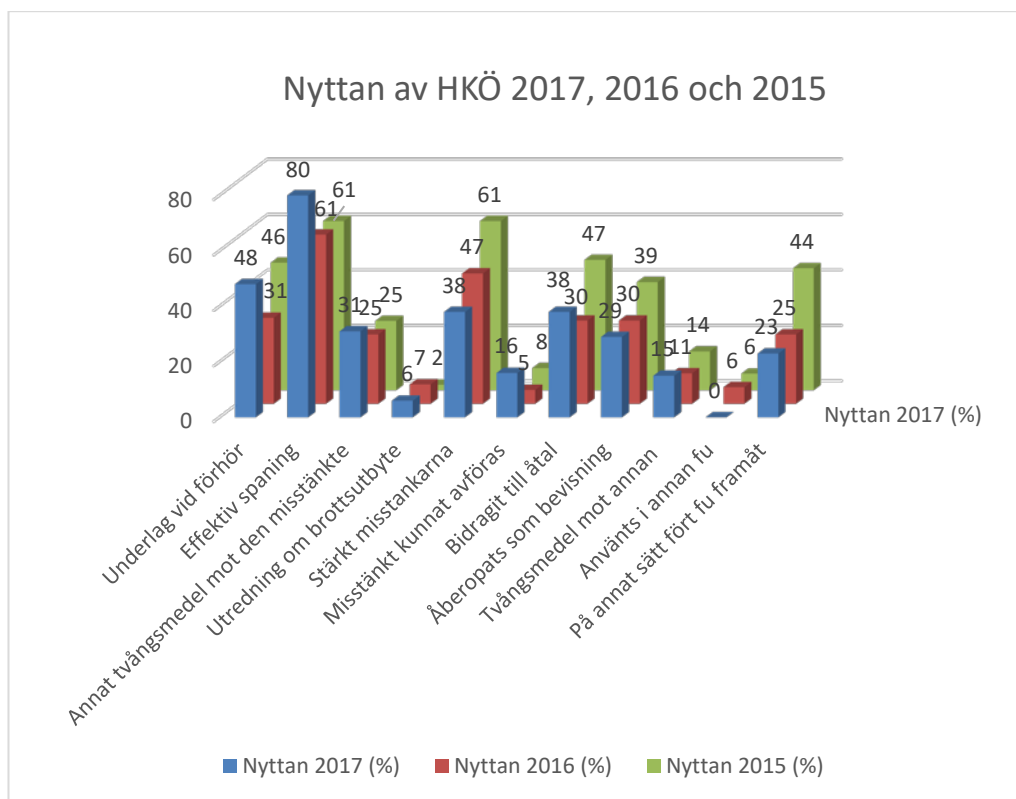
Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig kameraövervakning har ökat från 117 personer 2016 till 152 personer 2017. Antalet tillstånd har ökat från 143 tillstånd 2016 till 153 tillstånd 2017. Den omständigheten att antalet misstänkta personer (152) och antalet tillstånd (153) är nästan helt lika innebär att det i genomsnitt finns en misstänkt per tillstånd. Dock finns det ärenden med flera misstänkta personer per tillstånd, liksom det finns ärenden utan skäligen misstänkt där åtgärden används för att övervaka platsen för brottet i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas.

Antalet tillstånd har oavbrutet ökat tre år i rad. Mellan åren 2014 och 2017 har antalet tillstånd ökat med mer än 122 %, från 69 till 153.

Vid en jämförelse av hur tillstånden fördelas mellan brottstyperna kan man se att det finns en fortsatt mycket stark koncentration till narkotikarelaterad brottslighet. Under 2017 gavs 69 % (106 av 153) av tillstånden i denna typ av ärenden. Antalet tillstånd som avsåg våldsbrott har under 2017 ökat till 27 tillstånd. Motsvarande siffra för 2016 var 8 tillstånd.

För att på ett bättre sätt kunna redovisa vilket resultat de hemliga tvångsmedlen inneburit redovisas nyttan och varaktigheten sedan förra årets redovisning först när förundersökningen lett till åtal eller lagts ned. På det sättet kommer redovisningen att omfatta hela förundersökningen. En jämförelse i diagramform mellan 2017, 2016 och 2015 ger följande utfall.

Det föreligger förhållandevis stora skillnader mellan de olika nyttoparametrarna för 2017, 2016 och 2015. Sett över tid är det dock tydligt den största nyttan med hemlig kameraövervakning är att den bidrar till en effektiv spaning (80 % av ärendena under 2017), att den utgör underlag för förhör (48 % under 2017) samt att den bidrar till att stärka misstankarna och bidrar till åtal (38 % för båda dessa nyttor under 2017).

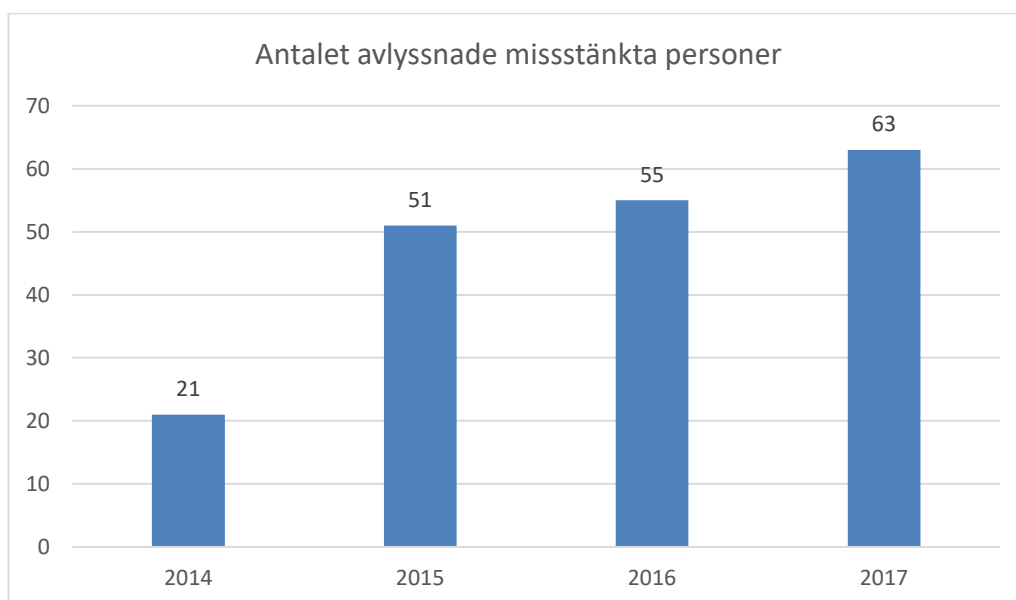
Under såväl 2017 som 2016 och 2015 har det funnits hemlig kameraövervakning som pågått under endast en dag. I övrigt har varaktigheten varierat under åren. 2016 ökade alla tidsparametrar i förhållande till 2015. Vid en jämförelse mellan 2017 och 2016 kan det konstateras att genomsnittstiden har minskat marginellt från 55 till 52 dagar och att mediantiden minskat från 50 till 35 dagar. Däremot har den längsta tid som hemlig kameraövervakning har pågått mot en person ökat från 199 till 307 dagar.

6. Hemlig rumsavlyssning (HRA)

En hemlig rumsavlyssning innebär i huvudsak avlyssning eller upptagning av samtal eller av förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster. Åtgärden får, med vissa undantag, avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig.

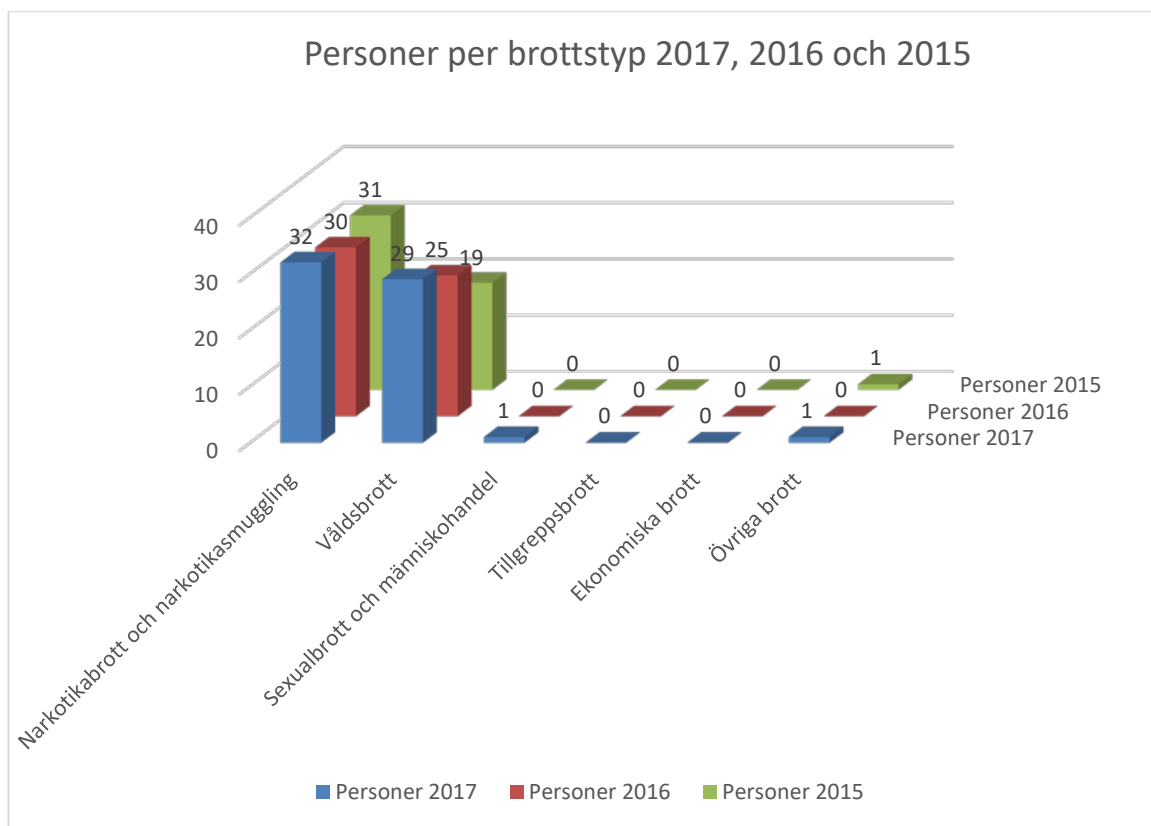
Antalet personer

Under 2017 användes hemlig rumsavlyssning mot 63 misstänkta personer. En jämförelse med åren 2014–2016 ger följande resultat. Det finns inte uppgifter för åren dessförinnan.

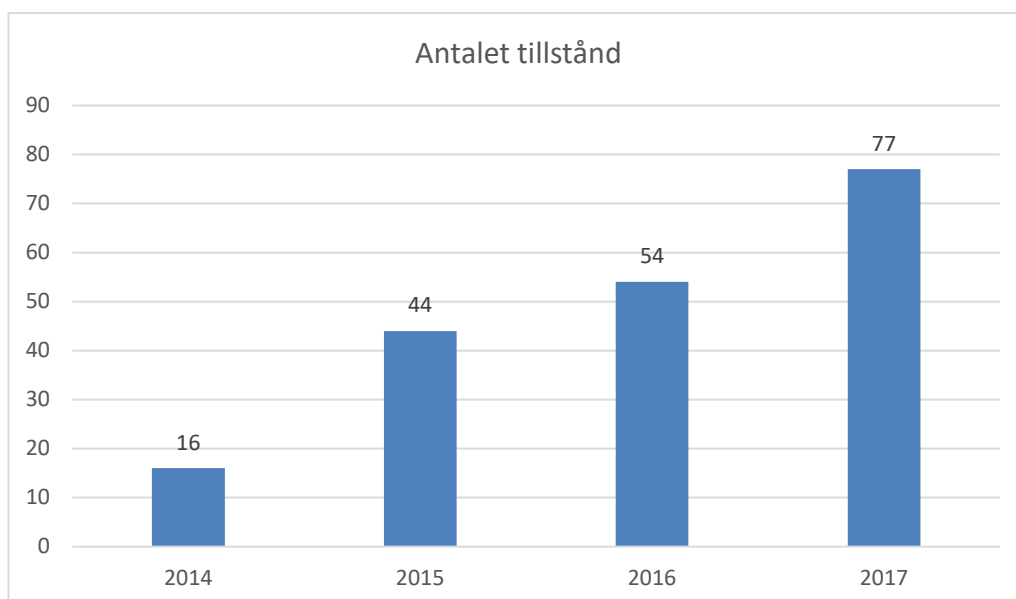
Antalet personer fördelade på brottstyp

Följande diagram visar fördelningen på olika brottstyper. Jämförelse kan endast göras med 2016 och 2015, eftersom dessa uppgifter inte har redovisats tidigare.

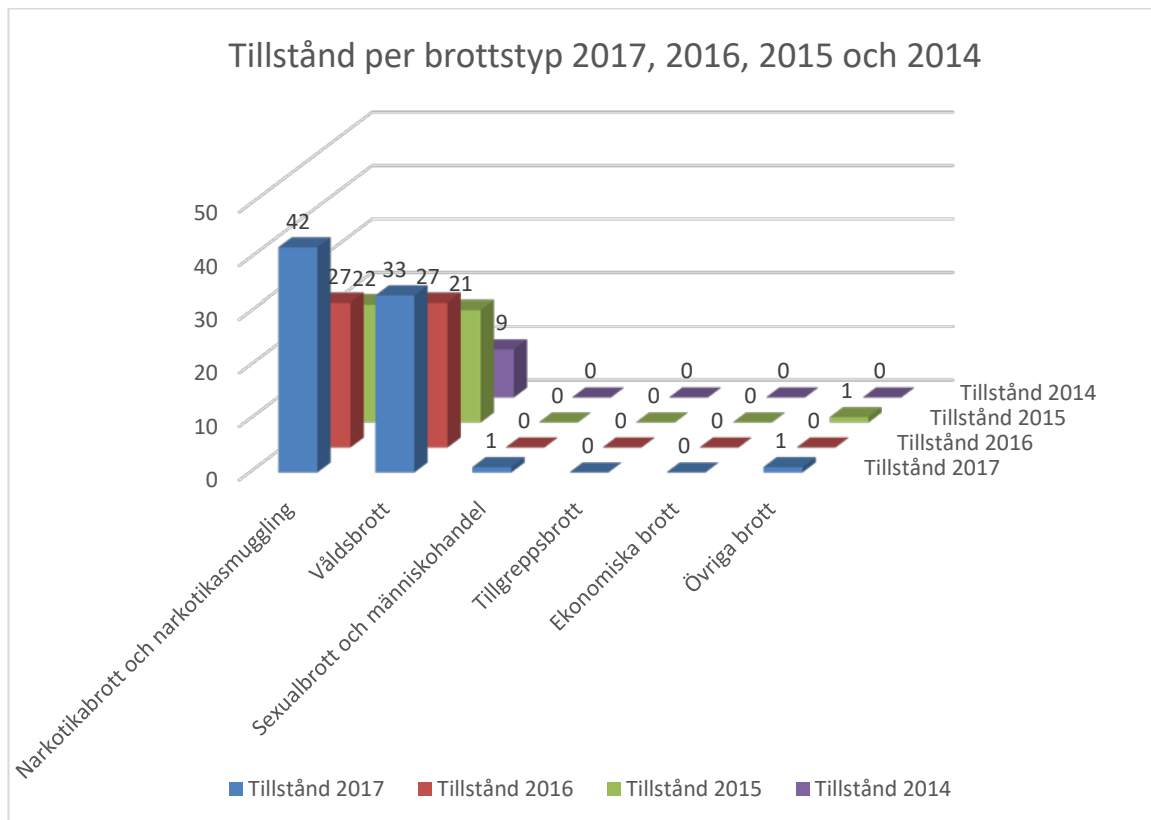
Antalet tillstånd

Under 2017 gavs 77 tillstånd till hemlig rumsavlyssning. En jämförelse med åren 2014–2016 ger följande resultat. Det finns inte uppgifter för åren dessförinnan.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstolen har inte avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig rumsavlyssning i något fall.

Tvångsmedlets varaktighet

Den tid som den hemliga rumsavlyssningen pågått redovisas i hela dagar.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2015	19	14	57	1
2016	53	30	197	2
2017	62	53	193	1

Nyttan

Nedan anges i vilken omfattning den hemliga avlyssningen inneburit något resultat för utredningen. I de ärenden som ska omfattas av redovisningen av nyttan har hemlig rumsavlyssning använts vid 30 brott (44 brott 2016).

Under förundersökning:

Nytta	2017		2016	2015
	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	8	27 %	5 %	32 %
uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	20	67 %	32 %	47 %
uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	7	23 %	5 %	--
uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	3	10 %	2 %	--
uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	5	17 %	34 %	47 %

Efter förundersökningen:

Nytta	2017		2016	2015
	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	10	33 %	--	--
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	5	17 %	5 %	32 %
uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan	5	17 %	5 %	32 %

Överskottsinformation:

Nytta	2017		2016	2015
	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	2	7 %	7 %	--
uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	1	3 %	11 %	16 %

Övrigt:

Nytta	2017		2016	2015
	Antal	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	4	13 %	11 %	11 %

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av hemlig rumsavlyssning haft för brottsbekämpningen redovisas här ett anonymiserat ärende.

Exempel 11

Ett äldre par hade blivit angripet i sin sommarstuga när de sov. Mannen dödades med ett 20-tal knivhugg, medan kvinnan, som utsattes för samma typ av våld, överlevde. Parets dotter och hennes pojkvän blev tidigt misstänkta. De anhölls och hördes men släpptes därefter. I samband med frisläppandet hade åklagaren inhämtat tillstånd till hemlig avlyssning av deras telefoner och hemlig rumsavlyssning av deras bil. De misstänkta skaffade dock genast nya telefoner, så telefonavlyssningen av deras tidigare aktuella telefoner gav inte någonting. Däremot talade de med varandra om gärningarna i bilen, på ett sätt som kom misstänkarna mot dem att skärpas. När den misstänkte mannen färdades ensam i bilen talade han med vänner i telefon och erkände sin egen del i gärningarna. Inspelningarna från rumsavlyssningen i bilen fick stor betydelse vid senare förhör av mannen, som då valde att berätta om både sin och kvinnans inblandning i brotten. Inspelningarna användes i rättegången som stöd för mannens erkännande och som bevisning mot kvinnan som fortfarande förnekade brott. Båda dömdes i såväl tingsrätt som hovrätt för mord och försök till mord. Påföljden blev fängelse på livstid för kvinnan och 14 års fängelse för hennes pojkvän.

Analys

Under 2017 begärdes och beviljades 77 tillstånd till hemlig rumsavlyssning. I jämförelse med andra hemliga tvångsmedel är användningen mycket begränsad. Hemlig rumsavlyssning används nästan uteslutande vid narkotikarelaterad brottslighet och vid våldsbrott. Under de fyra år som det finns uppgifter har antalet tillstånd och antalet misstänkta som varit föremål för tvångsmedlet ökat för varje år. Från 2016 till 2017 ökade antalet tillstånd från 54 till 77, en ökning med 23 tillstånd eller 43 %. Under de fyra år som det finns uppgifter har antalet tillstånd ökat från 16 till 77, en ökning med 61 tillstånd eller 381 %. Den stora relativa ökningen sedan 2014 vad gäller antalet tillstånd kan ha flera förklaringar. En möjlig förklaring är att behovet av hemlig rumsavlyssning ökar när medvetenheten hos kriminella personer om möjligheterna till hemlig avlyssning av telefoner blir större. Man undviker då att tala om brottsligheten på telefon. En annan möjlig förklaring är att polis och åklagare blivit mer medvetna om möjligheterna till hemlig rumsavlyssning. Den permanenta lagstiftningen om hemlig rumsavlyssning trädde i kraft den 1 januari 2015. Under de senaste åren har det också rent tekniskt blivit enklare att använda sig av utrustning för hemlig rumsavlyssning.

Med hänsyn till att antalet tillstånd är lågt går det inte att dra några generella slutsatser vad gäller användningen och nyttan. Enskilda ärenden kan få ett mycket stort genomslag i statistiken. Den enskilt största nyttan av hemlig

rumsavlyssning är att den medför att effektiv spaning kan genomföras. Denna nytta har uppgivits föreligga i 67 procent av ärendena.

Vid en jämförelse mellan 2016 och 2017 av varaktigheten kan det konstateras att genomsnittstiden ökat från 53 till 62 dagar och att mediantiden ökat från 30 till 53 dagar. Den längsta tid som hemlig rumsavlyssning har pågått mot en person har däremot minskat från 197 till 193 dagar. Med hänsyn till att såväl genomsnittstid och mediantid ökat går det likafullt att säga att varaktigheten har ökat. De orsaker som ovan redovisats som tänkbara förklaringar till det ökade antalet tillstånd är också tänkbara förklaringar till att varaktigheten har ökat.

7. Internationell rättslig hjälp

I ärenden om internationell rättslig hjälp i brottmål och utländsk europeisk utredningsorder har hemliga tvångsmedel använts i Sverige på begäran av annat land i följande omfattning.

		Antal personer	Antal tillstånd	Antal Avslag	Andel Avslag (%)
HAK	2013	*	72	0	--
	2014	39	84	0	--
	2015	13	48	0	--
	2016	29	78	0	--
	2017	16	49	**	**
HÖK	2013	*	245	0	--
	2014	85	204	0	--
	2015	63	161	1	0,6
	2016	76	209	1	0,5
	2017	28	103	**	**
HKÖ	2013	*	0	0	--
	2014	3	3	0	--
	2015	0	0	0	--
	2016	1	1	0	--
	2017	0	0	0	--
HRA	2013	*	*	*	*
	2014	10	8	0	--
	2015	1	1	0	--
	2016	3	3	0	--
	2017	1	2	0	--
Totalt	2016	109	291	1	0,4
Totalt	2017	45	154	**	**

* Uppgift saknas

** Går ej att utläsa ur HTM-Cåbra eftersom statistisk brottsgrund anges först när ett tillstånd från domstol registreras. Eventuella avslag ingår i redovisat antal avslag för respektive tvångsmedel, se sidorna 5 och 14.

HAK – hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

HÖK – hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

HKÖ – hemlig kameraövervakning

HRA – hemlig rumsavlyssning

Interimistiska beslut

Åklagare har under 2017 inte fattat några interimistiska beslut om hemliga tvångsmedel i ärenden om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Analys

Med hänsyn till att antalet tillstånd är lågt är det svårt att dra några generella slutsatser vad gäller användningen. Enskilda ärenden kan få ett mycket stort genomslag i statistiken. Dock kan konstateras att den totala omfattningen av hemliga tvångsmedel på begäran av annat land under 2017 var ungefär hälften så stor som den var under 2016.

8. Preventiva tvångsmedel

Inom Åklagarmyndigheten är det Riksenheten för säkerhetsmål som handlägger ärenden enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Någon användning av tvångsmedel enligt denna lag har under 2017 inte förekommit vid Riksenheten för säkerhetsmål utöver de som samtidigt har hanterats av Säkerhetspolisen och som ingår i redovisningen i avsnitt 9.

9. Säkerhetspolisen

Enligt regeringsuppdraget ska Åklagarmyndigheten, i samverkan med Säkerhetspolisen, från och med 2016, redovisa Säkerhetspolisens tillämpning av hemliga tvångsmedel i vissa fall.

I Säkerhetspolisens verksamhet har det med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott under 2017 totalt fattats 309 beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Siffran inkluderar såväl initiala beslut som förlängning av tillståndstiden. Motsvarande siffra för 2016 var 307, vilket betyder en uppgång med två. Av besluten fattades 17 inom ramen för internationell rättslig hjälp i brottmål.

Säkerhetspolisen har under 2017 fattat 163 beslut med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de

brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Motsvarande siffra för 2016 var 167 beslut, vilket betyder en nedgång med fyra. Enligt regeringsuppdraget ska Säkerhetspolisen, om det enligt myndighetens bedömning kan ske utan skada för verksamheten, kommentera orsaken till en ökad eller minskad användning av hemliga tvångsmedel. Antalet beslut om tvångsmedel är helt beroende av karaktären på de ärenden som Säkerhetspolisen hanterar varje år. Vissa ärenden kan medföra att många tvångsmedelsbeslut fattas, medan andra ärenden inte behöver föranleda några tvångsmedelsbeslut alls. Den förändring som skett i antalet beslut mellan åren 2016 och 2017 ligger inom vad som kan betraktas som en normal årlig variation.

Kerstin Skarp
vice riksåklagare

Mats Svensson
överåklagare

Polismyndighetens och Tullverkets inhämtning i underrättelseverksamhet under 2017 av uppgifter om elektronisk kommunikation

Polismyndighetens och Tullverkets redovisning avseende användningen av hemliga tvångsmedel under 2017, med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, ska i enlighet med regeringsbeslutet innehålla uppgifter om följande:

- Antalet beslut om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation uppdelat på vilken brottslig verksamhet inhämtningen har avsett.
- Hur tillämpningen har utvecklats i förhållande till tidigare år.
- Anonymiserade exempel som illustrerar vilken nytta myndigheterna har haft vid tillämpningen av tvångsmedlet.

Ett beslut om inhämtning, vilket får fattas av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket, är enligt aktuell lagstiftning definierat att omfatta en brottslig verksamhet, en tid som beslutet avser, ett telefonnummer eller annan adress (ex. IP-adress), en elektronisk kommunikationsutrustning eller ett geografiskt område. Redovisningen innefattar beslut under tiden från och med den 1 januari 2017 till och med den 31 december 2017.

Polismyndighetens beslut har sammanställts av Polismyndighetens Nationella Operativa Avdelning (Noa) efter inrapportering från respektive Polisregion, Underrättelseenheten vid Noa samt Avdelningen för särskilda utredningar. Tullverket har sammanställt sina beslut separat. Därefter har Polismyndigheten och Tullverket gemensamt sammanställt resultatet i denna redovisning. Säkerhetspolisens beslut ingår inte i denna redovisning.

Antal inhämtningsbeslut samt utveckling i förhållande till tidigare år

Polismyndigheten och Tullverket har sammanlagt under **2017** tagit **595 beslut** om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet. Under **2016** togs sammanlagt **688 beslut**, under **2015** togs **698 beslut** och under **2014** togs **647 beslut**.

Efter EU-domstolens beslut i december 2016 att svensk rätt inte stämmer överens med EU-rätten på ett flertal punkter avseende datalagring, har operatörerna av elektronisk kommunikation upphört att lagra vissa uppgifter. Underrättelseverksamhetens uppdrag att upptäcka, förebygga och förhindra allvarlig brottslig verksamhet har därmed försvårats och detta har lett till ett lägre antal beslut jämfört med tidigare år. Det totala antalet beslut är fördelade inom följande brottsliga verksamheter avseende Tullverket respektive Polismyndigheten för 2014, 2015, 2016 respektive 2017;

Tullverkets beslut

2014   2015   2016   2017

Brottslig verksamhet	Antal	Antal	Antal	Antal
Grov narkotikasmuggling	121	200	234	205
Synnerligen grov narkotikasmuggling				1
SUMMA	121	200	234	206

Polismyndighetens beslut**2014****2015****2016****2017**

Brottslig verksamhet	Antal	Antal	Antal	Antal
Grovt narkotikabrott	425	360	346	271
Synnerligen grovt narkotikabrott	-	-	-	16
Grov narkotikasmuggling	-	2	46	30
Synnerligen grovt vapenbrott	5	72	25	20
Grovt rån	61	7	21	3
Mord	11	20	8	25
Terroristbrott	-	-	3	2
Grov allmänfarlig ödeläggelse	5	12	3	11
Människohandel	12	12	2	3
Grovt koppleri	3	4	-	-
Grov mordbrand	2	-	-	8
Våldtäkt mot barn	1	-	-	-
Grov utpressning	1	-	-	-
Krigsbrott/Folkmord	-	3	-	-
Felaktiga beslut	-	6	-	-
SUMMA	526	498	454	389

Nytta och anonymiserade exempel

Mot bakgrund av att underrättelseverksamhet i allt väsentligt är ett långsiktigt arbete är det inte möjligt att ännu bedöma den fulla nyttan av 2017 års inhämtningsbeslut. Då ärendena uteslutande rör grov brottslighet av relativt komplex karaktär innebär det att i flera av de anonymiserade exemplen, som beskriver nyttan av inhämtningsbeslut, pågår fortfarande förundersökningarna och domar har därför inte ännu meddelats. Vissa av de redovisade anonymiserade exemplen som redovisas grundar sig på inhämtningsbeslut fattade under 2016. Detta för att ärenden, avseende sådan grov brottslighet att inhämtning av elektronisk kommunikation är möjlig, från underrättelsestadiet till lagföring relativt ofta sträcker sig över mer än ett kalenderår.

Den typiskt sett vanligaste nyttan med inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation är att underrättelser gällande omfattande hantering av narkotika, vapen eller förestående grova våldsbrott lett till att brottsmisstankar kunnat verifieras och förundersökningar inledas. Detta efter att analys av de inhämtade uppgifterna i kombination med att rörelsemönster och kontakter mellan involverade personer kartlagts och kunnat styrkas. I några fall har också analysen av uppgifter om elektronisk kommunikation lett till att inkomna underrättelser om grova brott kunnat avfärdas och att det därigenom kunnat undvikas att Polismyndigheten och Tullverket i onödan belastat sina spanings- och utredningsresurser till följd av felaktiga eller ofullständiga underrättelser. Detta har också besparat ett antal enskilda individer ytterligare intrång i deras privatliv och integritet genom fortsatta tvångsmedel undvikits efter att misstankarna mot dem tidigt kunnat avfärdas.

Det förekommer även att befarade förestående mord och andra grova brott förhindrats till följd av att brottförebyggande åtgärder och polisiära insatser genomförts efter analys av inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation.

I de fall förundersökning inletts till följd av att underrättelser kunnat styrkas genom inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation har ofta användning av andra hemliga tvångsmedel i kombination med spaning och utredningsarbete lett till frihetsberövanden och beslag av framförallt stora mängder narkotika samt i vissa fall även vapen. Inte sällan har samverkan skett mellan Polismyndigheten och Tullverket eller med andra myndigheter inom den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet samt med andra länders brottsbekämpande myndigheter.

Användandet av det dolda internet (även känt som Darknet) är ett växande problem då tiotusentals svenskar regelbundet beställer narkotika eller andra illegala varor via dolda marknadsplatser. Den krypterade och anonymiserade trafiken på Darknet försvårar brottsbekämpningen betydligt. I underrättelsearbetet gällande komplexa och omfattande ärenden avseende försäljning av narkotika via dolda marknadsplatser är inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation därför en av förutsättningarna för identifiering och kartläggning av individer samt nätverk bakom denna typ av organiserad brottslig verksamhet.

Sammanfattningsvis kan Polismyndigheten och Tullverket konstatera att information om elektronisk kommunikation är väsentlig för myndigheternas underrättelseverksamhet och att de inhämtningsmöjligheter som inhämtningslagen medger varit avgörande för att inleda förundersökning avseende en lång rad grova brott. Tillgång av uppgifter om elektronisk kommunikation redan i underrättelsestadiet är avgörande för att aktörer, platser och tidpunkter ska kunna kopplas samman för att få tillräcklig grund att inleda förundersökning. Resultatet av analyserade uppgifter om elektronisk kommunikation är också väsentliga för en effektiv planering av den yttre fysiska spaning som är resurskrävande och därför viktig att använda på rätt plats och vid rätt tillfälle. Analys av inhämtade uppgifter redan i underrättelseskedet bidrar därmed till kortare förundersökningstider och ett effektivare utredningsarbete.

Ett urval av Polismyndighetens och Tullverkets anonymiserade exempel där inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation varit till nytta redovisas enligt följande:

- Inkomna underrättelser angav att en okänd person boende i Sverige organiserade smuggling av en specifik kemiskt komponent, som är en förutsättning vid herointillverkning, från Europa till Afghanistan. Personen var vagt beskriven men uppgifter fanns om kontantkortsmobilnummer. Efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation kunde personen identifieras av Polisens Nationella Operativa Avdelning och en förundersökning som fortfarande pågår kunde därefter initieras.
- Inkomna underrättelser till Polisens Nationella Operativa Avdelning från Litauen angav att en person någonstans i Stockholmsområdet var engagerad i amfetamintillverkning samt etablerat ett logistiskt nätverk i landet. Efter analys av inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation och tidigare underrättelseinformation kunde den svenska huvudmannen lokaliseras samt hans nätverk kartläggas i Sverige, Polen och Litauen. Efter vidare analys av informationen kunde det misstänkta laboratoriet troliga geografiska position bestämmas. Förundersökningar kunde därefter inledas i Sverige, Polen och Litauen. I november

2017 gjordes ett beslag av ca 8000 ecstasytabletter i Småland och samtidigt gjordes ett tillslag i Stockholmsområdet där man anträffade en odling av marijuana samt utrustning för tillverkning av amfetamin. Två personer är hittills dömda i Smålandsdelen medan förundersökningen avseende Stockholmsdelen fortfarande pågår.

- I samband med förestående demonstrationer, där inkomna underrättelser pekade på att stor risk för grov våldsbrottlighet i samband med konfrontation mellan olika våldsbenäga grupperingar varit överhängande, har Polisen genom inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation, i kombination med fysisk spaning och annan underrättelseanalys, kunnat förhindra grova våldsbrott genom brottsförebyggande åtgärder. Detta genom att den samlade kunskapen gjort det möjligt att bland annat punktmarkera särskilt våldsbenäga individer och att samtidigt kunna dimensionera samt genomföra större operativa polisinsatser i syfte att tillförsäkra att tillståndsgivna demonstrationer kunnat genomföras.
- I ett ärende avseende grovt narkotikabrott med internationella kopplingar har Polisen i Region Mitt efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation, kunnat kartlägga kontaktnät och troliga transportvägar. Uppgifterna har lett till en pågående förundersökning i annat nordiskt land.
- I ett underrättelseärende gällande grovt narkotikabrott inom den kriminella MC-miljön kunde Polisen i Region Bergslagen, efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation, bekräfta underrättelseuppgifter, kartlägga kontaktmönster och identifiera individer i narkotikanätverket.
- Inkomna underrättelser till Tullverket pekade ut en individ i ett nätverk som smugglar narkotika motsvarande mängden för grov narkotikasmuggling. Efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation tillsammans med fysisk spaning kunde nätverkets huvudman identifieras och knyta denne till ett större narkotikasmugglingsnätverk som i sin tur kunde knytas till flera stora narkotikabeslag. Därefter kunde förundersökning inledas.
- Tullverket kunde efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation kartlägga och identifiera en person som kunde antas bedriva storskalig och återkommande smuggling av narkotika från Nederländerna. Därefter kunde en detaljerad kartläggning över personens kontakter samt rörelse- och resmönster genomföras. Att få fram underlaget genom enbart fysisk spaning bedöms som oerhört svårt och alltför resurs- och tidskrävande. Efter den detaljerade kartläggningen kunde ärendet lämnas över till Polisen för fortsatta åtgärder.
- I ett underrättelseärende gällande grov narkotikasmuggling pekades en person ut som misstänkt kurir på en båt mellan Polen och Sverige. Efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation kunde Tullverket konstatera att den utpekade personen inte var inblandad i den aktuella narkotikasmugglingen. Detta medförde att misstankarna mot personen kunde avskrivas.

- Genom inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation kunde Tullverket rikta sina spaningsresurser mot specifika platser i ett underrättelseärende rörande grov narkotikasmuggling. Sammantaget kunde bland annat rese mönster i samband med insmuggling, inpasseringsorter och viktiga platser kartläggas. Med uppgifterna som grund kunde en operativ underrättelserapport skapas och förundersökning inledas avseende storskalig narkotikasmuggling.
- Efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation kunde Polisen i Region Stockholm inleda förundersökning vilket ledde till beslag av en större mängd cannabis och ett stort belopp pengar. En del av försäljningsledet som kunde identifieras var unga ensamkommande barn. En person dömdes för grovt narkotikabrott till 5 års fängelse.
- I ett underrättelseärende avseende grovt narkotikabrott kunde Polisen i Region Stockholm efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation ge information till utländska polismyndigheter i ett omfattande europeiskt samarbete om smuggling av narkotika mellan länder i Europa. Informationen bidrog till att styrka respektive avfärdat brottsmisstankar mot misstänkta personer och uppgifterna bidrog till att fortsatt befarad brottslighet kunde avbrytas.
- Efter inkomna underrättelser avseende narkotikaförsäljning, i kombination med inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation, kunde Polisen i Region Stockholm kartlägga en persons rörelsemönster och kontaktnät, vilket sedan blev en viktig del av det underlag som behövdes för att inleda förundersökning om grovt narkotikabrott där beslag gjordes av en större mängd amfetamin, pengar och doping. Personen dömdes för grovt narkotikabrott till drygt 2 års fängelse.
- Efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation kunde Polisen i Region Stockholm kartlägga personer som stod i begrepp att föra in stora mängder narkotika in i landet. Brottet uteblev då huvudpersonerna greps i en mycket stor räd i Colombia men tack vare informationen har svensk polis kunnat bistå med värdefull information till polismyndigheter i USA, Colombia och Storbritannien.
- I ett underrättelseärende avseende ett förestående mord kunde Polisen i Region Stockholm efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation förhindra brottets fullbordan. Dels genom beslag av vapendelar och narkotika men även genom att rikta operativa åtgärder mot de misstänkta vilka sannolikt känt sig så påpassade att de lade ner sina brottsliga planer.
- Polisen i Region Nord kunde, efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation i ett ärende avseende grovt narkotikabrott, kartlägga den misstänktes rörelsemönster, distributionskanaler och kontaktnät. En förundersökning med hemliga tvångsmedel kunde därefter inledas.
- Efter inkomna underrättelser avseende grov narkotikasmuggling i kombination med inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation kunde Polisen i Region Syd kartlägga ett narkotikanätverk och deras resor. Förundersökningar som fortfarande pågår kunde initieras, ett delärende angående grovt narkotikabrott har hittills redovisats till åklagare.

- Polisen i Region Öst kunde i ett underrättelseärende avseende grovt narkotikabrott, efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation, identifiera de personer som ingick i huvudmannens brottsliga nätverk. Samtidigt kunde man i ett tidigt skede effektivt skilja bort och avföra personer som endast ingick i huvudmannens sociala nätverk. Därigenom kunde resurserna riktas mot rätt personer och förundersökning inledas med ett lyckat tillslag som följde.
- Efter inhämtning och analys av uppgifter om elektronisk kommunikation kunde Polisen i Region Öst kartlägga rörelsemönster och kontaktnät i ett underrättelseärende rörande en potentiellt ensamagerande gärningsman där ett grovt våldsbrott var förestående.
- I samband med ett underrättelseärende avseende misstänkt grovt narkotikabrott inhämtades och analyserades uppgifter om elektronisk kommunikation av Polisen i Region Öst. Misstänkta personer kunde identifieras och en förundersökning med hemliga tvångsmedel kunde inledas. En person är fortfarande häktad misstänkt för grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott.